

Tema om "Ulykker til søs 2001"

Færre ulykker og dødsfald i fiskeriet

Dansk fiskeri bliver ramt af færre og færre sø-ulykker. Antallet af arbejds-ulykker og dødsfald falder også. Forlisene holder sig på gennemsnittet.

Disse konklusioner fremgår af *Ulykker til søs 2001 – Statistik over ulykker og arbejdsskader til søs*, som Søfartsstyrelsen netop har offentliggjort. Tallene – der bliver lagt frem for at forebygge ulykker i fremtiden – viser:

- Der sker færre og færre sø-ulykker på danske erhvervsfartøjer. Sidste år skete der 35. Herved forliste 16 skibe, og 3 fiskere døde. Tallet ligger dog under gennemsnittet for de seneste syv år.
- Yderligere to fiskere omkom, mens de arbejdede om bord. De i alt fem dødsfald er dog under gennemsnittet for dødsulykker siden 1990.
- I alt 208 fiskere kom til skade sidste år. Ti af skaderne skete i forbindelse med sø-ulykker, mens 197 skete under arbejdet om bord. En enkelt fisker kom til skade i fritiden.

Også færre alvorlige ulykker

- Det er ikke kun antallet af sø-ulykker, der falder. Der er også færre af ulykkerne, der regnes som "alvorlige". Gennemsnittet har ligget på 19% i de seneste syv år, men sidste år kom det ned på 14%.
- Der er også færre sø-ulykker på skibe over 20 BRT/BT. Til gengæld er der sket en lille stigning på de mindre skibe mellem 5 og 20 BRT/BT.
- Det samlede antal arbejdsulykker falder også. I år 2000 tegnede fiskeriet sig for 250 arbejdsulykker – sidste år var det "kun" 213.
- Det er stadig særligt risikabelt at bjærge redskaber. Men også her er der sket et fald fra 72 i år 2000 til 52 sidste år.
- 61 fiskere anmeldte en arbejdsbetinget lidelse til Søfartsstyrelsen. Det er en stigning i forhold til tidligere år. Det skyldes næsten udelukkende flere høreskader. Men det er dog stadig ryglidelserne, der er flest af.

Fremgang for fiskeriet

Danske fiskere har fået et bedre og mere sikkert arbejdsmiljø. Den samme fremgang gælder til dels i handelsflåden – men ikke overalt.

For hver 100 fiskere var der 3,2, der kom til skade sidste år. Til sammenligning ligger tallene fra DIS på 5,2. Det viser sig bl.a. i antallet af dødsulykker og sø-ulykker.

Mens der sker færre dødsulykker i fiskeriet, så holder antallet sig på gennemsnittet for hele handelsflåden. Men coastere og mindre fartøjer har ifølge Søfartsstyrelsen "en høj forekomst af dødsfald ved sø-ulykker".

Generelt sker der færre sø-ulykker både i fiskeriet og i handelsflåden. Men antallet steg dog i handelsflåden sidste år. Det skyldes især grundstødninger.

Lige som i fiskeriet bliver der også anmeldt flere arbejdsbetingede lidelser i handelsflåden. Her betegner Søfartsstyrelsen dog stigningen som "væsentlig". I fiskeriet er der i øvrigt ikke blevet anmeldt nogle tilfælde af kræft. Det er der i handelsflåden. Til gengæld forliser der færre skibe i handelsflåden end tidligere år.

Sø-ulykker på vej ned

Antallet af sø-ulykker i dansk fiskeri er på vej ned. Tallene for sidste år ligger under gennemsnittet for de seneste syv år. Tre fiskere døde, men det er trods alt under halvdelen af gennemsnittet siden 1994.

Siden 1994 har gennemsnittet for sø-ulykker ligget på 48,5. Her er der dog medregnet ulykker på færøske og grønlandske skibe. Det reelle antal sø-ulykker på danske skibe var sidste år 35. I år 2000 var det 30, i 1999 var det 33 og blot 20 i 1998.

Ikke desto mindre er der sket en fremgang siden 1994. Tallene - for både danske, færøske og grønlandske skibe og for både erhvervs- og bierhvervsfiskere - toppede i 1996 med 68 sø-ulykker og med henholdsvis 56 og 54 i 1994 og 1997. Set over en længere årrække er der således tale om et fald.

Dødsfald halveret

Forlisene holder sig tæt på gennemsnittet. Det har siden 1994 ligget på 17,9, og sidste år lå det på 18. Forlisene toppede med 26 i 1994, 23 i 1996 og 21 i 1999. Dog var der "kun" 9 forlis i 1998 og 11 i år 2000.

Der var tre fiskere, der døde ved en sø-ulykke sidste år. Det er under halvdelen af gennemsnittet siden 1994. Det ligger på 6,1. Dødsfaldene toppede i 1994 med 17 omkomne fiskere. I år 2000 var der ingen fiskere, der døde ved en sø-ulykke.

Til gengæld var der flere fiskere, der kom til skade i forbindelse med en sø-ulykke sidste år. Det var der 12 fiskere, der gjorde. Her ligger gennemsnittet ellers på 4,4. I 1995 var der ingen fiskere, der kom til skade i forbindelse med en sø-ulykke. I både 1999 og år 2000 lå antallet på 6.

Mindre skibe er hårdest ramt

Af de 35 sø-ulykker på danske fiskefartøjer skete de 20 af dem på skibe under 20 BRT/BT. Heraf skyldes de 10 operative fejl. Fire er uopklarede, 3 skete pga. forhold uden for skibet og 3 pga. tekniske fejl.

15 af sø-ulykkerne ramte skibe over 20 BRT/BT. Også her er årsagen oftest operative fejl. Dem var der 6 af sidste år. Desuden skyldes 5 forhold uden for skibet, 2 skyldtes tekniske fejl, og 2 er uopklarede. De fleste uopklarede ulykker skyldes brand.

Kollision og brand

Sø-ulykkerne sker oftest pga. kollision, brand og grundstød-ning. Tallene ligger stabilt i nærheden af gennemsnittet siden 1994.

14 af de 44 sø-ulykker på danske, færøske og grønlandske skibe sidste år skete pga. kollision. Andre 9 skyldes brand, 8 skyldes grundstødning, 5 skyldes kæntring, 4 skyldes påsejling, 2 skyldes kontaktskade og yderligere 2 skyldes lækage og vandfyldning. Ingen skibe forsvandt, fik hårdtvejrs-skade eller maskinhavari sidste år.

Brand årsag til forlis

Forlisene holder sig omkring gennemsnittet. De skyldes oftest brand og kæntring, men også kollision.

18 danske, færøske og grønlandske skibe forliste sidste år. Tallet toppede i 1994 med 26, 23 i 1996 og med 21 i 1999. I år 2000 var der "kun" 11 forlis.

Brand er ikke kun årsag til sø-ulykker. Det var også årsag til 5 forlis sidste år. Det samme var kæntring. I begge tilfælde er der tale om en stigning – særligt for brand, hvor gennemsnittet siden 1994 har ligget på 2,6.

Desuden forliste 4 skibe pga. kollision, 2 skibe pga. lækage og vandfyldning, 1 skib pga. grundstødning og 1 skib pga. kontaktskade.

Færre alvorlige sø-ulykker

Det er ikke kun antallet af sø-ulykker, der falder. Der er også færre ulykker, der regnes som "alvorlige". Faldet ses tydeligst mht. kollision.

Der var 5 alvorlige sø-ulykker på danske og 1 på færøske eller grønlandske skibe sidste år. Gennemsnittet har siden 1994 ligget på 9. Det toppede i 1996 med 15 og i 1995 med 13.

Faldet ses tydeligst mht. kollision. Her var der blot en sidste år, hvorimod gennemsnittet siden 1994 har ligget på 4,9. Tallet toppede i 1995 med 10 og i 1996 med 9 kollisioner.

De fleste alvorlige sø-ulykker skyldes dernæst brand og grundstødning. Et eksempel på en alvorlig søulykke pga. brand:

- En brand i maskinrummet på en hæktrawler på 248 BT kunne ikke slukkes med skibets halon-anlæg. Besætningen på 4 mand gik i flåden og blev taget op af et andet fiskeskib. Et redningsskib kom til med røgdykkere, og skibet blev bugseret i havn. Årsagen til branden var olie, der sprøjtede ud fra en revnet brændolieslange.

Endvidere kostede sø-ulykkerne sidste år 3 fiskere livet. De to af dem døde, da skibet kæntrede og den tredje i forbindelse med kollision. I forbindelse med sø-ulykkerne kom der også 10 fiskere til skade – fire af dem i forbindelse med brand, 3 i forbindelse med kollision, 2 i forbindelse med kontaktskade og 1 i forbindelse med kæntring.

Forhold udenfor skibet

Søfartsstyrelsen opgør også sø-ulykkerne ud fra hvad, der forårsager dem. 11 af sø-ulykkerne sidste år skete således pga. forhold uden for skibet. Det ligger på gennemsnittet. Dog udgør de

danske kun 8.

Ud af de 11 sø-ulykker, skyldes de 8 af dem en operativ fejl på et andet skib. Et eksempel:

- En hæktrawler på 630 BT, der var i færd med at fiske, havde observeret et skib, der nærmede sig. De fulgte hele tiden skibet på radar og ved udkik. Den vagthavende i trawleren kaldte op på VHF og gav flere lyssignaler uden at få kontakt. Da afstanden var blevet kort, slog trawleren bak og drejede til styrbord, men blev alligevel ramt af det andet skib. Fiskeskipperen kunne ikke få øje på nogle personer i det andet skibs styrehus. Der opstod mindre skader ved kollisionen, men trawleren kunne dog fortsætte fiskeriet.

Færre ulykker pga. tekniske fejl

20 andre sø-ulykker skyldes operative fejl – også det ligger på gennemsnittet. 6 af dem skete pga. mangelfuldt udgik, og 4 fordi skibet var overlastet. 16 af de 20 ulykker sidste år skete på danske skibe.

7 sø-ulykker skyldtes tekniske fejl – hovedsageligt på hjælpemaskineriet til skibets kraftforsyning. Gennemsnittet har siden 1994 ligget på 10,6, så også her er der tale om et fald. Tallet toppede i 1994 og i år 2000 med 15. 5 af ulykkerne sidste år skete på danske skibe.

Der var ingen sø-ulykker, forlis, døde eller tilskadekomne blandt bi-erhvervsfiskerne sidste år.

Hver 2. sø-ulykke medfører forlis

Næsten hver anden sø-ulykke ender med forlis. De skyldes oftest brand, kæntring og kollision.

46% af alle sø-ulykkerne endte sidste år med forlis. Der gjorde de i alt 18 gange, og de fleste skyldtes brand og kæntring. Der var nemlig henholdsvis 5 med hver af dem. Men der var også 4 forlis pga. kollision og to pga. lækager. Desuden var der 1 forlis pga. grundstødning og 1 pga. kontaktskade.

Eksplodings-agtig brand

- Under bjærgning af garn opdagede fiskeskipperen i en garnbåd på 6 BRT, at der kom kraftig røg fra styrehuset, efter maskinen var gået i stå. Han gav alarm på VHF og sprang i søen efter at have iført sig overlevelseshjelm. Han blev reddet op i et andet fartøj. Redningsskibet kom til undsætning og slukkede branden, men båden sank under bugsering til havn.

Dette er blot ét eksempel på en søulykke, der skyldes brand. Et andet lyder således:

- Under fiskeri opstod der en eksplosions-agtig brand i maskinrummet på en hæktrawler på 235 BT. Et besætningsmedlem, der var i maskinrummet, blev alvorligt forbrændt. Alle blev reddet om bord i et andet fiskeskib. To tilskadekomne blev fløjet til sygehus i helikopter. Det var ikke muligt at slukke ilden, og fiskeskibet sank efter to dages bugsering mod havn. Brandårsagen var sandsynligvis hydraulikolie-lækage, der blev antændt ved turbuladeren.

Kraftig slagside

- På vej fra fiskeplads under vejrforhold med stor risiko for overisning forliste en garnbåd på 6 BT. Fiskeskipperen, der var alene om bord, omkom. Årsagen var sandsynligvis stabilitets-svigt som følge af overisning.

Dette er ét eksempel på en søulykke, der skyldes kæntring. Et andet lyder således:

- Et fiskeskib på 115 BRT fiskede med dobbelttrawl i tyskertræk, hvor skibet under slæbningen havde konstant kraftig slagside. Da krængningen på et tidspunkt øgedes, kæntrade og forliste skibet. Alle 4 om bord gik i redningsflåden og blev reddet over i et lastskib.

Ramt bagfra af ukendt skib

- En garnbåd på 16 BRT blev ramt bagfra af et ukendt skib. Fiskeskipperen, der var den eneste om bord, var i styrehuset, da kollisionen indtraf. Lanterner og radar var tændt. Han gik i flåden, og kutteren sank 5 minutter efter.

Markant fald i arbejdsulykker

Der er sket et stort fald i antallet af arbejdsulykker. Men de fleste skader sker, mens fiskere bjærger redskaberne. Også dårligt vejr og glatte dæk spiller ind. Forstuvninger og knoglebrud er de mest hyppige skader.

Fem fiskere døde og 208 kom til skade, mens de passede deres arbejde sidste år. Men det er trods alt et markant fald i forhold til året før, hvor antallet af arbejdsulykker lå på 250.

Ud af de 213 arbejdsulykker, så skete de 52 – dvs. omkring 25% - mens fiskerne bjærgede redskaber. 48 skete pga. andet arbejde direkte forbundet med fiskeri, 37 ved behandling og konservering af fisk, 27 i forbindelse med klargøring og reparation af redskaber, 14 ved udsætning af fiskeredskaber, 13 i forbindelse med en sø-ulykke, ligeledes 13 ved andet arbejde på dæk og i kabys og 8 ved arbejde i maskinrum. En enkelt skade var ikke direkte forbundet med arbejdet.

Flest forstuvninger og knoglebrud

Af de 213 ulykker regnes hver 4. som alvorlig. Det drejer sig først og fremmest om dødsfaldene og om 3 fiskere, der helt eller delvist mistede fingrene. De to af dem kom til skade, mens de var ved at bjærge trawlet. Den tredje kom til skade under arbejde med en kilerem. Dernæst drejer det sig om knoglebrud.

Hver fjerde – helt nøjagtigt 26,8% af de fiskere, der kom ud for en arbejdsulykke sidste år - forstuede eller forvred en arm eller et ben. Omkring hver 5. fik knoglebrud eller andre skader. Omkring hver 7. fik åbne sår eller slag og blå mærker.

FAKTABOKS:

Eksempler på farlige arbejdsopgaver om bord

- **Udsætning af trawl:** Under udfiring af trawl agter viste det sig, at armene i det midterste trawl var krydsede. Problemet blev afhjulpet ved, at man satte en stang i lønningen mellem mellemlinerne og herefter hev på trawlet. Imidlertid væltede stangen og ramte forulykkede, som kom alvorligt til skade. Stangen har formodentlig ikke været helt nede i hullet i lønningen. Man har efterfølgende indført en procedure med at efterse huller og stænger inden brug.
- **Bjærgning af grej:** Tilskadekomne var beskæftiget med at køre to frelserliner på den samme tromle. Arbejdet foregik ved at styre linerne med hænderne. Under dette arbejde blev den højre arm trykket ned om tromlen af frelserlinen, og forulykkede kom alvorligt til skade. Spillet blev umiddelbart efter forsynet med en deleskærm på frelsertromlen, så lignende ulykker ikke skulle kunne ske igen. I samarbejde med Fiskeriets Arbejdsmiljøråd er der blevet udarbejdet en risikovurdering for arbejdet.

Dødsfald efter forlis halveret

Dødsfald som følge af små skibes forlis er halveret – men ofte virker redningsflåden ikke.

Siden 1990 er der i gennemsnit sket 7,3 dødsulykker i fiskeriet om året. Omkring hver 3. af dem er sket, mens fiskeren passede sit arbejde. Hver 10. er sket i fritiden, og drejer sig hovedsageligt om drukneulykker i udenlandske havne. Lidt over halvdelen af alle dødsfald skyldtes sø-ulykker.

Antallet af dødsfald toppede i 1990 med 12 og i 1993 med 11. Siden da er tallet faldet frem til sidste år, hvor kun en fisker omkom.

Redningsflåder virkede ikke

Antallet af fiskere, der omkom efter forlis, er næsten halveret siden 1992. Fra 1992-1996 forliste 55 skibe under 20 BRT/BT, og 18 fiskere omkom. I perioden 1997-2001 forliste 43 skibe under 20 BRT/BT, og 10 fiskere omkom – den ene var bi-erhvervsfisker. Fiskerne mistede livet ved 6 af forlisene.

I 5 ud af de 6 forlis havde fartøjerne redningsflåde med om bord. Men de blev ikke udløst. Det skyldtes bl.a., at flåden var pakket forkert, så udløserlinen hang fast, eller at udløser-relæet var fejlmonteret.

Flere høreskader

Flere og flere fiskere anmelder arbejdsbetingede lidelser. Stigningen skyldes næsten udelukkende høreskader.

61 nuværende og tidligere fiskere anmeldte en arbejdsbetinget lidelse sidste år.

De fleste lidelser skyldes skader på bevægeapparatet. Det drejer sig oftest om ryglidelser – nemlig 26 - og skader på arme, ben og skuldre – nemlig 12. Hertil kommer 19 høreskader og 4 såkaldt "andre lidelser".

Søfartsstyrelsen peger dog på, at langt fra alle anmeldelser resulterer i erstatning for varige mén.

Artiklen har været bragt i Fiskeri Tidende under "Miljø og sikkerhed"